

PATVIRTINTA
Žemės ūkio agentūros prie Žemės ūkio ministerijos
direktoriumi
2024 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. VĮ-152

(grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos pavyzdinė forma)

Lietuvos arklių augintojų asociacija

(Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo organizacijos pavadinimas)

Lietuvos šiltakraujų žirgų veislės veisimo programa

(Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos pavadinimas)

2024-11-21

(data)

Belmontas, Vilnius

(sudarymo vieta)

Grynaveislių veislinių gyvūnų ir (ar) hibridinių veislinių kiaulių veisimo programos (toliau – Programa) tikslas:

(gali būti siekiama vieno ar daugiau iš šių tikslų (pažymėti „x“ ir išsamiai aprašyti))

pagerinti veislę	X	Lietuvos šiltakraujai žirgai yra gerokai patobulinti genetiškai ir fenotipiškai per iki šiol kruopščiai valdomas ir vykdomas veisimo programas, kuriomis buvo siekiama pagerinti veisiamų žirgų populiacijos našumą, universalumą ir tinkamumą šiuolaikiniam žirniniam sportui. Šie patobulinimai priartino veislę prie šiltakraujų žirgų tipo, žinomo dėl savo atletškumo, temperamento, charakterio ir universalių sugebėjimų įvairiose žirginio sporto varžybų disciplinose. Lietuvos šiltakraujai žirgai sustiprintų jų konkurencinį tapatumą perimant Lietuvos jojamųjų žirgų (LJŽ) veislės genetinį potencialą ir tobulinant jų gerąsias savybes. Atsižvelgiant į praeitį, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos šiltakraujų
------------------	---	---

		Žirgų populiacijos geneologinį branduolį sudaro Lietuvos jojamųjų žirgų populiacijos veislinio geneologinio branduolio pagrindas. Tikslui įgyvendinti šių veislinių žirgų populiacija pradėta formuoti 1999 m. atrinkus pageidaujamą tipą atitinkančius, Europos jojamųjų veislių eržilus reproduktorius ir kumeles. Šios veislės žirgai buvo veisiami kaip atvira populiacija, naudojant atviro genetinio branduolio struktūrą palaikantį sportinių žirgų veisimą. Lietuvos šiltakaraųjų žirgų veisimo programa apima visus veisimo būdus, kuriais siekiama pažangos veisime bei auginime atsižvelgiant į užsibrėžtus tikslus. Atrankos sprendimuose, kurie įgyvendinami žirgų vertinimo, atrinkimo, užregistravimo atitinkamame Kilmės knygos skyriuje ir premijavimo forma, aiškiai nusakoma, kokie žirgai pageidautini veislės vystymui. Darant atrankos sprendimą, šalia savos populiacijos rezultatų, gali būti atsižvelgiama į kitų arklių augintojų asociacijų ar veisimo organizacijų pasiektus rezultatus.
išsaugoti veislę		nykstančios veislės atveju, Veisimo organizacija Programoje gali uždrausti arba apriboti veislinių gyvūnų naudojimą, įskaitant jų genetinės medžiagos produktų naudojimą, jeigu tas naudojimas galėtų pakenkti tos veislės išsaugojimui ar genetinei įvairovei
sukurti naują veislę		pasirinkus šį tikslą, nurodyti išsamias priežastis, sąlygas, kuriomis grindžiamas naujos veislės sukūrimas pateikti informaciją apie naujos veislės sukūrimo laikotarpį, derantį su atitinkamos naujos rūšies ar veislės kartos intervalu rekomenduojama parengti išsamų planą, kaip sukurti Programoje nurodytą veislę
atkurti veislę		rekomenduojama parengti išsamų planą, kaip atkurti Programoje nurodytą veislę

Jei Programa skirta hibridinėms veislinėms kiaulėms:

(pažymėti „x“ ir išsamiai aprašyti linijos ar kryžminimo būdu išveistos veislės charakteristikas)

pagerinti veislę, liniją ar kryžminimo būdu išveistą veislę	
sukurti naują veislę, liniją ar kryžminimo būdu išveistą veislę	

Jei Programa skirta grynavaisliams veisliniams gyvūnams:

(aprašyti išsamias veislės charakteristikas, esmines savybes)

Lietuvos šiltakrųjų žirgų veislė yra veisiama kaip atvira populiacija, naudojant ne konservatyvų, galias tradicijas turintį, o atviro genetinio branduolio struktūrą palaikantį sportinių žirgų veisimą. XX a. padidėjus sportinių žirgų panaudojimui ir pradėjus intensyvių jų sportinių savybių gerinimą, atsirado liberalus požiūris į reikalavimus keliamus sportinių žirgų veisliškumui. Siekiant gauti aukštos sportinės vertės konkūrinius, trikovės ar išjodinėjimo žirgus masiškai pradėti naudoti aukščiausios sportinės vertės įvairių veislių reprodaktorai. Dauguma Europos jojamųjų veislių žirgų augintojų asociacijų siekia gauti klasikinio sportinio jojamojo tipo žirgą.

Lietuvos šiltakraujai žirgai, kaip sportiniai žirgai, yra veisiami tik individualaus parinkimo būdu. Žirgai registruojami pagal nustatytus reikalavimus. LŠŽ tinkami konkūrams, dailiajam jojimui, važiavimui kinkiniais, trikovei, ištvermės jojimui ir laisvalaikui. **2001 m. balandžio 5 dieną LR Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 100 Lietuvos arklių augintojų asociacija buvo pripažinta veislininkystės institucija (veisimo organizacija) turinčią teisę vykdyti veislininkystės (hibrydizavimo) programą, pildyti kilmės knygą ir kilmės (hibrydų) registrą.** Pildoma Lietuvos šiltakrųjų žirgų veislės (toliau – LŠŽ) kilmės knyga yra atvira, kaip ir daugelyje kitų šalių Europoje ar Amerikoje (Miserani, 2002; Viklund, 2005, Ozolina, 2004).

Asociacijos Valdybos nutarimu, LŠŽ veislės veisimui leidžiama naudoti Lietuvoje ir Pasaulyje, ir Europoje veisiamų klasikinių jojamųjų veislių licencijuoti eržilai - reprodaktorai. **Lietuvos šiltakrųjų žirgų veisimo tikslas - gauti kelių krypčių sportinį žirgą, tinkamą konkūrams, išjodinėjimui ir trikovei.**

Lietuvos šiltakrųjų veislės žirgų veislininkystė apima teisinių, organizacinių, mokslo, selekcinį – zootechninių, ūkinių ir veterinarinių priemonių visumą, žirgų veislinei vertei išryškinti ir pagerinti. Jos sėkmė priklauso nuo teisingų pasirinktų priemonių įgyvendinimo sprendimų. Kilmės analizė yra vienas iš būdų įvertinti populiacijos genetinę struktūrą. Tam, kad sparčiau būtų galima pagerinti žirgų produkcinės savybės, veislininkystės darbas turi būti planingas. Svarbiausias uždavinys sportinių žirgų veislininkystėje yra kryptingai gerinti žirgų eksterjero ir konstitucijos kokybę, didinti jų darbingumą. Svarbiausia tinkamai pasirinkti veisimo metodą, taip pat tinkamai atlikti atranką, paranką bei sudaryti geras prieauglio auginimo ir treniravimo sąlygas. **Tos pačios veislės žirgai gali būti veisiami visiškai skirtingomis kryptimis, todėl gali skirtis ne tik darbingumo vertinimo balais, bet ir žirgų kūno sudėjimu.** Kilmės analizė yra vienas iš būdų įvertinti populiacijos genetinę struktūrą. Kryžminant Lietuvoje auginamų įvairių veislių sportinius žirgus, jų palikuonys išsiskyrė gerais rodikliais.

Lietuvos šiltakrųjų žirgų veislininkystės darbas vykdomas pas atskirus veisėjus ir augintojus.

Pateikti informaciją apie Programos atrankos ir veisimo tikslus ir, jeigu taikoma, išsamius gyvūnų selekcijos vertinimo kriterijus:

Auginimo sritis ir populiacija.

Lietuvos arklių augintojų asociacija (toliau – Asociacija) vienija Lietuvos arklių veisėjus ir augintojus, veisiančius ir auginančius Lietuvos šiltakraujų veislės žirgus. Šios žirgų populiacijos skaitlingumas didėja, nors pasauliniu mastu, tai nėra labai skaitlinga populiacija dėl savo selekcinio proceso trumpumo. Veisimo programoje dalyvaujančių žirgų veislių įvairovė neišvengiamai sudaro tikimybę paveldimų požymių įvairovei, kas sunkiau leidžia konsoliduoti LŠŽ veislei pageidaujamus požymius, tačiau Asociacijos selekcininkai griežtai laikydami tam tikrą veislės orientyrą, stengiasi sukurti kuo didesnę veislės tipų įvairovę, palikdami bendrus interjero, eksterjero ir aliūrų požymius.

LŠŽ tobulinimui yra naudojami išvardintų veislių eržilai - reproduktoriai bei kumelės: (107) Anglo-arabai; (61) Arabai; (36) Anglo European; (49) Baltijos hanoveriai; (67) Baltijos šiltakraujai; (67) Belgijos šiltakraujai; (126) SBS (Belgijos sportiniai žirgai); (53) Budionai; (88) Branderburgo; British Hanoverian Horse; Bulgarian Sport Horse; Croatian Sport Horses; (100) Čekų šiltakraujai; (64) Baden-Württemberg; (41) Grynakraujai jojamieji; (37) Rheinlander; (55) Danų šiltakraujai; Deutsche pferde; (73) Estijos jojamieji; (65) Suomijos šiltakraujai; Spanish Anglo-Arabian; (51) Hanoveriai; 58 Holšteinai; 10 Irish Sport Horse; 25 KWPN (Karališki Niederlandų šiltakraujai žirgai); (40) Latvijas Siltasinis; (19) Latvijos jojamieji; (26) Meklenburgo; (45) Oldenburger springferd; (24) Lenkijos arkliai; (129) Polski kon sportowy; (27) Wielkopolska; (47) Selle Luxembourg; (80) Prancūzijos jojamieji; (113) Rheinisches reitpferd; (111) Slovensky teplokrevnik; (104) Swedish Warmblood; (52) Trakėnai; (56) Ukrainos jojamieji; (50) Kiti jojamieji; (90) Westphalian; (96) Wiurttemberger; (89) Zangersheide; Estonian Sport Horse; La Silla; Swiss Warmblood; Cheval Suisse; Hungarian Sporthorse; Lusitano; Italian Sport Horse; Norwegian Warmblood; Portuguese Sport Horse; Sport Horse of Great Britain; Warmblood of Ireland; Slovak Horse; Bavarian Breeding; Saxony-Thuringia.

Skaičiai prieš veislės pavadinimą nurodo koku numeriu Lietuvoje yra registruota žirgų veislė bendrame veislių klasifikatoriuje.

Veisimo ir auginimo tikslas.

Veisėjų ir augintojų tikslas yra kryptiga veikla, padedanti tinkamai atskleisti paveldėtiems žirgo sugebėjimams ir savybėms. Pasireiškusius pageidaujamus požymius ir savybes stengiamasi išlaikyti, o neigiamus – nuslopinti. Asociacijos pagrindinis tikslas, kad veisiami LŠŽ būtų pajėgūs pasiekti gerų rezultatų, o nebūtų iš pirmo žvilgsnio nepriekaištingi, tačiau iš esmės labai vidutiniški selekcijos produktai, nekeliantys jokio rinkos susidomėjimo.

Asociacijos siekiamybė yra gerinti Lietuvos šiltakraujų veislės žirgus naudojant Europos jojamųjų veislių eržilus reproduktorius ir kumeles pagal pageidaujamą tipą. Siekiama, kad žirgai būtų tinkami konkūrams, išjodinėjimui, trikovei ir klasikinėms kinkinių sporto rungtims. Žirgo grožis yra estetinis privalumas, tačiau pageidautinos ir būtinos taisiklingos kūno formos, be kurių neįmanomas šiuolaikinis žirgo panaudojimas.

Pagrindiniai veisimo programoje naudojami žirgų atrankos kriterijai yra:

- Tipas
- Išsivystymas
- Eksterjeras
- Darbingumo (judesių bei šoklumo) savybės
- Charakteris
- Palikuonių kokybė

Veisimo programos pagrindiniai tikslai:

✦ atsižvelgiant į Europos šalių žirgininkystės patirtį, gerinti Lietuvos šiltakraujų žirgų veislės genofondą ir tobulinti šios veislės gerąsias veislines, eksterjero, darbingumo ir charakterio savybes bei siekti, kad kuo labiau atitiktų šiuolaikinį, klasikinį sportinio žirgo tinkamo įvairioms žirginio sporto kryptims tipui veisti,

✦ veisti kilnų, didelių linijų, korektišką jojamąjį žirgą su energingais, plačiais ir elastingais judesiais, kuris dėl savo temperamento ir charakterio būtų tinkamas visų rūšių jojimui.;

✦ didinti Lietuvos šiltakraujų žirgų veislinę vertę.

Veisimo programos uždaviniai:

- ✦ svarbiausias uždavinys tinkamai pasirinkti veisimo metodą;
- ✦ veisimo planų ir užduočių vykdymas, siekiant geneologinės įvairovės;
- ✦ veislinių žirgų atranką vykdyti nuo jų įvertinimo ir kilmės analizės;
- ✦ naujų eržilų linijų ir kumelių šeimų kūrimo proceso valdymas, atliekant Lietuvos šiltakraujų žigų fenotipo ir genotipo analizę;
- ✦ išauginti eržilus – reproduktorius, kurių rodikliai būtų geresni negu pradininkų;
- ✦ kilus abejonėms dėl žigo kilmės, turi būti privalomas veislinio žirgo kilmės patvirtinimas (pagal Kilmės knygos nuostatus);
- ✦ sudaryti geras prieauglio auginimo ir treniravimo sąlygas;
- ✦ eržilų ir kumelių genetinės kokybės kompleksinis vertinimų organizavimas;
- ✦ privalomas licencijuotų eržilų – reproduktorių pajėgumo (iki jiems sueis ketveri metai, bet ne vėliau kaip iki penkerių metų amžiaus)

darbingumo testavimas eržilų testavimo centruose (stotyse);

- ✦ didinti kompleksiškai vertinamų palikuonių skaičių;
- ✦ analizuoti gautus palikuonių kompleksinių vertinimų duomenis;
- ✦ nenaudoti nelicencijuotų eržilų veisimui;
- ✦ informacijos apie Lietuvos šiltakraujų žirgų veislę sklaidą ir jų panaudojimo galimybių plėtrą žirginiame sporte;
- ✦ siekti įtraukti kitų jojamųjų veislių žirgų populiacijas į kontroliuojamą selekcijos procesą.

LIETUVOS ŠILTAKRAUJŲ VEISLĖS ŽIRGO STANDARTO (MODELIO) APIBRĖŽTIS

Kilmė: Šiuolaikinio Lietuvos šiltakraujo žirgo veislės pagrindą sudaro Lietuvos jojamųjų žirgų geneologinis - selekcinis branduolys, o tobulinimui, dėl geneologinės įvairovės, yra naudojami įvairių jojamųjų veislių eržilai - reproduktoriai bei kumelės.

Išorinės išvaizdos kriterijai:

Spalvos: visos arklinėkystėje sutinkamos žirgų spalvos ir jų atspalviai (pvz.: bėra, juodbėra, tamsiai bėra, šviesiai bėra, sarta, tamsiai sarta, šviesiai sarta, juoda, širma, kerša, bulana ir t.t.).

Ūgis: siekiama, kad suaugusių LŠŽ aukštis ties gogu būtų nuo 165 iki 172 cm;

Tipas: pageidautina, kad LŠŽ turėtų elegantišką, didelių linijų, harmoningo ir tauraus jojamojo žirgo išvaizdą, pasireiškiančią per eksterjerą, kilmę ir charakterį. Veisliniai erzilai ir kumelės turi turėti tipišką lyčiai išvaizdą.

Pageidautina: LŠŽ turi turėti sausą išraiškingą galvą, dideles akis ir gerai suformuotą raumeningą kaklą, taip pat nepriekaištingus sąnarius.

Nepageidautina: grubi, gremėzdiška išvaizda, grubi galva, neaiškūs kontūrai, purūs sąnariai ir nebūdinga lyčiai išvaizda;

Kūno sudėjimas:

Pageidautina:

- ✦ kad LŠŽ turėtų ilgas linijas ir harmoningą kūno sudėjimą, kuris įgalina žirgą pasiekti aukštų rezultatų žirginiame sporte;
- ✦ turi turėti vidutinio ilgio, galvos link smailėjantį kaklą, didelį tarpą tarp apatinių žandikaulių, ilgą įstrižą mentę, charakteringą ilgą gogą, funkcionalią nugarą atitinkančią atletiško sportinio žirgo reikalavimus ir vienijantį judesį, lingavimą, svorį, nešimo jėgą, ilgas lengvai nuleistas raumeningas strėnas, taip pat harmoningą priekinių, užpakalinių galūnių ir liemens santykį.

Pageidautinos:

- ✦ kūno proporcijas atitinkančios sausos galūnės su harmoningais sąnariais;
- ✦ vidutinio ilgumo čiurnos su gerai suformuotomis kanopomis;
- ✦ nepriekaištinga, tiesi sąnarių padėtis (žiūrint iš užpakalio);
- ✦ iš šono žiūrint, tiesiai pastatyta priekinė koja ir užpakalinės kojos kampas ties kulno sąnariu maždaug 150 laipsnių, tiesi čiurnos ašis, sudaranti su žeme 45 - 50 laipsniu kampą.

Nepageidautinas:

- ✦ neharmoningas kūno sudėjimas, ypač trumpas sunkus kaklas, maži statūs pečiai, neišraiškingas gogas, trumpa arba ilga minkšta nugarą, trumpos arba tiesios strėnos su aukštai prisegta uodega, negili krūtinė ir aukštai išsikišę šonai su trumpais laisvaisiais šonkauliais;

✦ nepageidaujamos trumpos, silpnos vamzdžio pavidalo kojos, taip pat neteisingi - maži, siauri - sąnariai, trumpos stačios arba per ilgos minkštos čiurnos; mažos kanopos;

✦ nepageidautinos netaisyklingos kojų padėty: per siaura, per plati, X - formos, O - formos; taip pat veršio ir kardo formos kojos.

Judesiai. Lietuvos šiltakraujai žirgai turi turėti :

✦ tikslūs, ritmingus ir simetriškus judesius (einant žingsniu - 4 taktai, bėgant risčia - 2 taktai, šuoliuojant šuoliais/zovada - 3 taktai);

✦ judesiai yra lankstūs ir energingi, einantys nuo užpakalinių kojų, laisvai judant nugarai pernešantys svorį ant priekinių kojų. Galūnių judėjimo kryptis tiesi ir nukreipta į priekį. Judėjimas žingsniu ramus, energingas.

Judėjimas risčia ir šuoliais/zovada:

✦ pageidaujami laisvi, energingi žirgo judesiai. Judesių kryptis turėtų būti į priekį ir kartu į viršų;

✦ nepageidaujami yra trumpi, žemi ir nelankstūs judesiai, esant įtemptai nugarai bei sunkūs į priekį pasiduodantys judesiai, neritmiški arba siūbuojantys judesiai. Tai patikrinti galima stebint vedamą arba laisvai bėgantį žirgą.

Žirgo šuolis šokant per kliūtį:

✦ pageidaujamas lankstus, pajėgus ir racionalus šuolis, iš kurio galima atpažinti ramumą, užtikrintumą ir inteligenciją;

✦ bėgant, pageidautinas ryškus pakilimas, stiprus ir greitas atsispyrimas šokant;

✦ šokant, greitas galūnių sulenkimas, pageidautina horizontali dilbio laikysena;

✦ išlenkta nugarą su atgal išlenkta apatine kaklo dalimi;

✦ judant turi išlikti judesių lengvumas bei ritmas zovaduojant (šuoliuojant).

Nepageidautinas šuolis:

✦ nepageidautinas šuolis su perdatsargumu ir nepajėgus;

✦ nuleistomis kojomis;

✦ iškelta nosimi šokant;

✦ nuleista nugarą, dėl ko netenkama judesių laisvumo ir zovados (šuoliavimo) ritmo;

- ✦ nekontroliuojamas bei neryžtingas šuolis;
- ✦ lėtai bei nepakankamai sulenkiamos priekinės ir užpakalinės galūnės.

Vidinės savybės: įgimti polinkiai, charakteris, temperamentas ir sveikata.

Pageidautinas:

- ✦ nekomplikuotas, draugingas, tinkamas, stiprių nervų, stabilios psichikos be jokios agresijos patikimas žirgas, kuris daro žvalaus, inteligentiško žirgo įspūdį ir savo pasirodymais bei elgesiu demonstruoja geras charakterio savybes bei ramų, santūrų temperamentą;
- ✦ pageidautina stipri sveikata, gera psichinė ir fizinė ištvermė, natūralus vaisingumas bei paveldimų ydų nebuvimas.

Nepageidaujami žirgai su kuriais sunku bendrauti, taip pat nervingi, baikštūs ir bailūs.

Bendras įvertinimas. Pageidautinas sveikas, šiuolaikinio Lietuvos šiltakraujų veislės tipo, plataus stoto ir nepriekaištingas, harmoningas savo formomis, eklus ir įvairiapusiškas jojimui sportinis žirgas, lanksčiais judesiais. Geras charakteris, santūrus temperamentas, inteligencija. Sugebėjimai ir kantrybė bei našumas turi būti ypač matomi ir atspindėti įgimtas Lietuvos šiltakraujo žirgo savybes.

Įvertinant žirgą reikia atsižvelgti į tai, kaip jo savybės atitinka naujausius reikalavimus, kurie keliami šios veislės panaudojimo atžvilgiu. Pavieniai trūkumai, kurie dažniausiai visiškai nedaro poveikio žirgo pajėgumui apibūdinami kaip žirgo savybių ir sugebėjimų visuma. Dažnais atvejais žirgo vertę ir pajėgumą lemia ne jo pavienių kūno dalių defektai, o interjeras, todėl teisingiausia būtų žirgą įvertinti kaip požymių visumą.

Už požymių įvertinimą yra atsakinga Asociacijos patvirtinta kompetentingų ekspertų – vertintojų vertinimo komisija.

Eržilų licencijavimas.

Licencijavimas yra Asociacijos nutarimas panaudoti eržilą veisimo programoje. Vertinamas eržilo eksterjeras ir darbingumas. Nutarimą rekomendacinio pobūdžio priima eržilų licencijavimo komisija. Galutinį sprendimą dėl eržilo panaudojimo selekciniam procese priima asociacijos Valdyba, dalyvaujant posėdyje selekcininkams bei veisimo vadovui.

Eržilo savininkas, kuris nori eržilą pristatyti licencijavimui, privalo pateikti paraišką, kad būtų leista dalyvauti vertinime.

Galimi licencijavimo komisijos nutarimo variantai po eržilo vertinimo:

- a) licencijuotas (eržilui išduodamas leidimas kergimui ir sėklinimui);
- b) licencijuotas su apribojimais (limituotas kumelių skaičius);
- c) licencijuotas tik naudojimui savoje bandoje;
- d) nelicencijuotas.

Eržilas gali būti licencijuojamas, jeigu įvykdo veislei numatytus reikalavimus.

Apsisprendimas laikinai nelicencijuoti eržilą primamas tada, kai eržilas neįvykdė reikalavimų pagal eksterjerą arba darbingumą, tačiau ateityje tikimasi, kad jis juos įvykdys. Tokiu atveju numatomas terminas iki kurio eržilas vėl turi būti pristatytas komisijai pakartotinam vertinimui. Sąlygos jo įtraukimui į eržilų I Kilmės knygos skyrių (pagrindinę I Knygą) turi būti įvykdomos besibaigiant jo penktiems gyvenimo metams. Jei nurodytu laiku tai neatliekama, jis nuo termino pasibaigimo dienos nenaudojams kergimui ir iš naujo turi būti pristatomas licencijavimo komisijai. Išimtis nustato Valdyba.

Licencijavimo rezultatai skelbiami viešai Asociacijos internetinėje svetainėje.

Po Valdybos nutarimo dėl eržilo licencijavimo, eržilas įrašomas į Kilmės knygą.

Eržilo pripažinimas licencijuotu (įtraukimas į Kilmės knygą) gali būti atšauktas Asociacijos jeigu:

- a) išryškėjo liga, dėl kurios eržilas negali būti naudojamas veislei (špatas, švilpiantis pridusimas);
- b) nebuvo pateikta viena sąlyga jo atlikimui;
- c) viena iš sąlygų vėliau buvo praleista;
- d) su tuo susiję bent vienas įpareigojimas, kuris nebuvo laiku įvykdytas.

Eržilo savininkas Asociacijos Valdybai gali pateikti nesutikimą dėl įvertinimo rezultatų. Apie pakartotiną vertinimą, vietą, laiką sprendžia Valdyba. Pakartotiniam vertinimui sudaroma nepriklausomų ekspertų - vertintojų komisija, į kurios sudėtį neįtraukiami buvusios komisijos nariai, išskyrus komisijos pirmininką.

Kiekvienais metais Lietuvos šiltakraujų veislės žirgų genetinei kokybei nustatyti Lietuvos arklių augintojų asociacija organizuoja kompleksinius Lietuvos šiltakraujų veislės žirgų vertinimus, kur vertinamas einamųjų metų gautas prieauglis ir 2,5 – 3 metų amžiaus eržilai bei kumelės.

Vertinimą atlieka kompetetinga ekspertų – vertintojų komisija Lietuvos šiltakraujų veislės žirgų augintojų ūkiuose. Komisijos sudėtis sudaroma ir patvirtinama kiekvienais metais Asociacijos Valdybos posėdyje.

Vertinimo renginiai atliekami penkiuose Lietuvos geografiniuose regionuose: šiaurinėje, pietinėje, vakarinėje, centrinėje ir rytinėje regionų dalyse. Kiekviename regione atliekami atskirai einamaisiais metais gimusio ir 2,5 - 3 m amžiaus priauglio kompleksiniai genetinės kokybės vertinimai. Žirgų augintojams pageidaujant, jie savo priauglį gali vertinti ir kitame Lietuvos regione. Regioninių vertinimų rezultatai įrašomi žirgo vertinimo lentelėje ŽŪDC ŪGVIS. Atlikus žirgų vertinimą regionuose Asociacija organizuoja finalinius eržilų ir kumelių kompleksinius vertinimus. Finaliniuose vertinimuose ekspertų – vertintojų komisijos sudėtis gali būti papildyta kompetetingais komisijos nariais iš užsienio. Finalinių vertinimų metu atrinktiems eržilams suteikiama kergimo licencija. Jeigu finaliniuose bandymuose eržilas įvertinami aukštesniais balais, tuomet ŽŪDC ŪGVIS vertinimų duomenys koreguojami.

Pagal pobūdį ir reikalavimus, Lietuvos šiltakraujų žirgų darbingumo (produktyvumo) savybės nustatomos Lietuvoje organizuojamuose darbingumo varžybose - bandymuose. Arklių varžybos – bandymai leidžia užtikrinti žirgų darbingumo rodiklių maksimalų išryškinimą bei žirgų tinkamumą toms žirginio sporto šakoms, kurioms yra veisiami konkrečios veislės žirgai. Tuo tikslu kasmet rengiamos varžybos – bandymai visose žirginio sporto disciplinose leidžia užtikrinti ne tik žirgų įvertinimą visose žirgų amžiaus grupėse ir maksimalų kiekvieno žirgo individualių galimybių konkrečioje sporto šakoje įvertinimą, bet ir leidžia pagal palikuonių rezultatus įvertinti jų tėvų veislinę vertę.

Arklių treniravimas ir pajėgumo varžybos–bandymai neatskiriama veislininkystės grandis arklininkystėje. Darbingumas – svarbiausias arklio fenotipo įvertinimo požymis, labai svarbus tobulinant arklių veisles.

Lietuvos šiltakraujų veislės žirgai panaudojami šiomis kryptimis: konkūrų varžybos-bandymai, dailiojo jojimo varžybos - bandymai, važiavimo kinkiniais varžybos - bandymai, trikovės varžybos-bandymai ir ištvermės jojimo varžybos-bandymai. Ne visi žirgai, kad ir normaliai išsivystę ir be eksterjerinių trūkumų, vienodai tinka visoms žirginio sporto šakoms. Norint pasiekti gerų rezultatų, labai svarbu pasirinkti žirgą, kuris labiausia tiktų tai žirginio sporto disciplinai.

Lietuvos šiltakraujų žirgų vertinimo metodika.

Žirgų veislinė vertė priklauso nuo daugelio požymių, todėl, siekiant ją nustatyti, gali būti taikomos įvairios vertinimo sistemos. Svarbu tai, kad vertinimo sistema leistų kuo objektyviau įvertinti įgimtas žirgo savybes. Žirgų eksterjero ir darbinių savybių vertinimas įvairiose Europos šalyse atliekamas skirtingai. Kiekvienos šalies vietinės veislės yra vertinamos atsižvelgiant į žirgų panaudojimo specifiką ir tik tų šalių specialistai sprendžia, kokių būdu geriausiai atskleisti savo šalies vietinių veislių žirgų savybes, kuria kryptimi jas vystyti.

Veislinių žirgų vertinimo tikslas yra nustatyti jų veislinę vertę, paskirti ir kompleksškai juos įvertinti. Žirgai vertinami pagal kilmę, eksterjerą ir konstituciją, tipiškumą, kūno matmenis, charakterį, judesius, darbingumą ir palikuonių kokybę. Žirgų veislininkystės priemonės yra kompleksinis arklių vertinimas ir žirgų varžybos-bandymai. Tyrimais nustatyta, kad žirgų darbingumas priklauso nuo konkrečių anatominių, eksterjero, konstitucijos, fiziologinių savybių, tačiau taip pat teigiama, jog apie žirgo ūkinę vertę negalima spręsti iš vienos ar kitos kūno dalies išsivystymo, neatsižvelgiant į kitas kūno dalis bei viso organizmo būklę. Todėl žirgų, skirtų klasikinėms žirginio sporto rungtims, praktinėje selekcijoje naudojami kūno matmenys ir eksterjerinių kūno dalių išraiškos bei specifiniai darbingumo kriterijai: šuolio per kliūtį technika ir galingumas, žingsnio, risčios, šuoliavimo charakteristikos.

Pagrindinis vertinimo tikslas yra atrinkti žirgus, pasižyminčius grynaveisliškumu, harmoningu eksterjeru, sausa konstitucija, energingais bei elastingais judesiais, energingu temperamentu, geru charakteriu, geromis jojimo bei sportinėmis savybėmis.

Žirgų vertinimui Asociacija turi sudaryti ir patvirtinti kompetentingų ekspertų – vertintojų komisiją iš 3-5 narių, kurie turi leidimą neterminuotai teikti jojamųjų veislių žirgų vertinimo paslaugas, taip pat į žirgų vertinimo komisijų sudėtis kviečiami pripažintų pasaulyje žirgų veislių veislininkystės institucijų (asociacijų) ekspertai.

Iškilus nesutarimams su žirgų savininkais dėl vertinimo, šie gali kreiptis į Asociacijos Valdybą dėl papildomo vertinimo.

Žirgai vertinami pagal tipą, išsivystymą, eksterjerą, judesių kokybę, šoklumą, darbingumą ir palikuonių kokybę. Visi vertinimų rezultatai įrašomi į „Veislinio žirgo vertinimo lapą“.

Kompleksinis Lietuvos šiltakraujų žirgų vertinimas

1. Pirmą kartą gali būti vertinami 6 - 8 mėn. amžiaus prieauglis pagal: **tipą, kūno sudėjimą, judesius.**

2. Antrą kartą vertinami 2,5 - 3 metų amžiaus pagal: **tipą, išsivystymą, eksterjerą ir konstituciją, įgimus judesius.** Šio amžiaus eržilai ir kumelės, geriausiai įvertinti zoniniuose vertinimuose, vertinami pakartotinai centriniame eržilų ir kumelių vertinime, o daugiausiai balų surinkę eržilai ir kumelės atrenkami į ringą ir iš jų nustatomas (- a) nugalėtojas (- a) – veislės čempionas (- è). Šio vertinimo metu atrenkamos kumelaitės veisimui. Rekomenduojama veisimui naudoti tik Elito ir I klasės įvertinimą gavusias kumelaites. Geriausi eržilai specialių išbandymų metu gavę virš 7 balų įvertinimą, gali būti licencijuojami kergimui. Negavę licencijų eržilai gali būti ruošiami papildomam su sudėtingesniais reikalavimais (vertinimo programa po balnu su raiteliu) išbandymui 4 metų amžiuje.

3. vyresni 3- 5 m amžiaus eržilai privalo dalyvauti 50 – (ar kituose eržilų patvirtintose testavimo programose) dienų darbingumo testuose.

Pasiektų rezultatų patikrinimas – tai veiklos būdas, kuriuo remiantis nustatomi kiekvienam žirgui būdingi sugebėjimai ir savybės bei apibendrinama visa veislės vertė. Kai veislė orientuojama į jojamųjų žirgų tipą, vadovaujantis patvirtintomis selekcinėmis programomis, Lietuvoje eržilai yra vertinami sulaukę 2,5 – 3 metų centriniuose eržilų bandymuose, kuriuose vertinimo komisija priima sprendimą licencijuoti ar nelicencijuoti įvertintą eržilą. LŠŽ veislė orientuojama į jojamųjų žirgų tipą, todėl eržilų darbingumo įgūdžių egzaminavimas atliekamas **eržilų darbingumo testavimo centre (stotyje).**

2024 m. Lietuvos arklių augintojų asociacija pasirašė dvišalią sutartį su Hermanui Beschtui priklausančia Schlieckau (Vokietija) eržilų bandymų stotimi. Ši sutartis suteiks galimybę egzaminuoti Lietuvoje licencijuotus eržilus **50 dienų testavimo programoje.** Šią programą turi būti įvykdęs kiekvienas licencijuotas veislinis eržilas iki jam sukaks ketveri metai, todėl rekomendacinio pobūdžio siūlymas testuoti bus suteikiamas visiems licencijuotiems eržilams -reproduktoriams. Jeigu eržilai dėl kokių nors priežasčių nebuvo testuojami jiems nustatytu laikotarpiu eržilų darbingumo testavimo centre (stotyje), privaloma pateikti jų turnyrinius laimėjimus, kad būtų įrodytas veislei būdingų ir savybių egzistavimas.

Eržilų sugebėjimų ir savybių tikrinimas darbingumo testavimo centre (stotyje)

Privalomas eržilų testavimas eržilų darbingumo testavimo centre (stotyje) yra svarbiausias arklinskystės srityje pasiektų rezultatų įvertinimas, kadangi eržilų darbingumo testavimo centre (stotyje) sukurtos standartinės aplinkos sąlygos leidžia gauti vertingų ir patikimų duomenų, kurie padeda per sąlyginai trumpą laiką atrinkti tinkamiausius reproduktorius, todėl išvengiama didelio laiko intervalo, skiriančio arklių kartas.

Eržilų darbingumo testavimo centre (stotyje) vykstantis eržilo įvertinimas susideda iš 50 dienų trunkančių preliminarinių patikrinimų ir galutinio pažangumo testo.

Preliminariniai patikrinimai apima:

1. arklio charakterio;
2. temperamento ir gabumų (interjero);
3. judėjimo ypatybių;
4. jojamųjų savybių ir šoklumo (įveikiant natūralias ir dirbtines kliūtis) įvertinimą.

Galutinio baigiamojo testo metu eržilą egzaminuoja ir įvertina kompetentingų specialistų komisija. Šio proceso metu įvertina:

Treniruočių vadovas:

Interjerą, aliūrą, jojamąsias savybes ir šoklumą;

Teisėjų komisija:

Aliūrus, jojamąsias savybes, šuolius be kliūčių ir krosinį jojimą;

Jojikas testuotojas:

Jojamąsias savybes ir šuolius su kliūtimis.

Patikrinimo rezultatai išreiškiami bendruoju dresūros ir šoklumo indeksais. Teigiamas įvertinimas būna surinkus minimalų taškų, iš kurių sudarytas bendrasis arba dalinis indeksai, skaičių. Patikrinimo rezultatus tvirtina Asociacijos Valdyba.

Kiekvieno veislinio arklio įgimtų ir įgytų sugebėjimų stacionarus patikrinimas, nuolat kylant rezultatų vertinimo lygiui yra sąlyginai patikimas veislės įvertinimo būdas. Aukščiausi reikalavimai keliama veisliniams arkliams. Jie privalo kiek įmanoma tobuliau įkūnyti jų veislei būdingas savybes, tačiau be šių savybių taip pat turi aiškiai matytis ir šeimai ir giminei būdingi požymiai. Kitaip arklio negalima vertinti kaip veislinio.

4. Trečią kartą žirgai vertinami specialiuose varžybose - bandymuose 5 m ir vyresni žirgai vertinami: pagal palikuonių kokybę, pagal sportinius pasiekimus ir perspektyvą pasiekti gerų sportinių rezultatų.

5. Paskutinį kartą vertinami eržilai ir kumelės sulaukę palikuonių:

5.1. eržilai- ne mažiau kaip pagal 8 palikuonis, gautus per 2 - 3 kergimo sezonus;

5.2. kumelės - ne mažiau kaip pagal 2 palikuonis.

Šių palikuonių veislinė vertė laikoma pagrindiniu tėvų įvertinimo rodikliu.

6. Pagal palikuonis įvertinti eržilai, gavę Elito klasės įvertinimą, toliau veisimui naudojami be apribojimų. Kumeles, įvertintas pagal palikuonis žemiau I klasės reikalavimų, toliau veisimui naudoti nerekomenduojama.

7. Žirgai vertinami 10 balų sistema: 10 – puikiai, 9 – labai gerai, 8 – gerai, 7 – pakankamai gerai, 6 – vidutiniškai, 5 – žemiau vidutinio, 4 – patenkinamai, 3 – nepatenkinamai, 2 – 1 – blogai.

8. Žirgai pagal įvertinimo balus skirstomi į klases: **Elito, I ir II klasės**. Žemesnės vertės nei I klasės žirgus veisimui naudoti netikslinga.

9. Žirgai vertinami gerai apšviestoje, kieta grunto aikštelėje. Ekspertai išmatuoja kūno matmenis, įvertina eksterjerą, konstituciją, tipą, judesių taisyklingumą (žirgui stovint, judant žingsniu, bei risčia), iš priekio, užpakalio ir abiejų šonų.

10. Natūralūs judesiai vertinami bėgant risčia ir zovada. Šuolių jėga ir kokybė vertinami žirgui laisvai bėgant špringartene arba aštuoniukės formos paruoštoje maniežinėje aikštelėje.

11. Veislinių žirgų vertinimo lapas saugomas asociacijose. Vertinimo rezultatai perkeliama į duomenų bazę, kilmės knygą bei paskelbiami internetinėje svetainėje.

12. Nerekomenduojama naudoti veisimui žirgus, turinčius ydas: kaupą, špatą, kurbą, švilpiančią pridusimą, priekandą, pikti, nervingi, nepasiduodantys dresūrai, albinosai, taip pat eržilai su kriptorchizmu (nors viena iš sėklidžių nenusileidusi į mažnelę).

LIETUVOS ŠILTAKRAUJŲ ŽIRGŲ VERTINIMŲ TAISYKLĖS

Jojamųjų veislių žirgai gali būti skirstomi rungčiai (konkūriniai – šoklūs ir dailiojo jojimo), kuriai jie turi įgimtų gabumų, priklausančių nuo žirgo kilmės. Todėl jų judesiai vertinami pagal skirtingas lenteles.

1. Tipo vertinimas

Atrenkamų Lietuvos šitakrųjų žirgų veislės tipingumas veislei vertinamas balais pagal atitikimą pageidaujamam klasikiniam jojamojo žirgo tipui.

2. Išsivystymo vertinimas

Vertinant žirgo išsivystymą pagal kūno matmenis atliekami 3 matavimai:

2.1. aukštis ties gogu (cm) - matuojamas lazda nuo žemės iki aukščiausio gogo taško (laikant lazda statmenai);

2.2. krūtinės apimtis (cm) – matuojama matavimo juosta tuoj pat už menčių. Krūtinės apimtis parodo krūtinės ląstos išsivystymą, šonkaulių išgaubtumą bei žirgo korpuso masyvumą;

2.3. plaštakos apimtis (cm) – matuojama matavimo juosta ploniausioje plaštakos vietoje. Iš plaštakos apimtys sprendžiama apie skeleto išsivystymą.

Pageidautini Lietuvos šitakrųjų žirgų (eržilų) kūno matai, cm			
Amžius	Ūgis	Krūtinės apimtis	Plaštakos apimtis
3 metų	163-168	180-185	20,5-21
5 metų	165-170	185-195	21-21,5
Suaugę žirgai	165-172	188-200	21,5-22

Kumelaičių ūgis gali būti 1-2 cm, krūtinės apimtis 3-5 cm ir plaštakos apimtis 0,5-1,0 cm mažesni.

3. Eksterjero vertinimas.

3.1. Vertinant eksterjerą ir konstituciją, vertinamos atskiros kūno dalys ar požymiai pagal grupes:

I grupė - galva, kaklas, liemuo, gogas, mentė, krūtinė, strėnos;

II grupė – galūnės.

3.2. Vertinant eksterjerą ir konstituciją ypatingas dėmesys kreipiamas į tuos paveldimus trūkumus ir ydas, kurie įtakoja tipą, bendrą žirgo išvaizdą, jėgą, judesius, šoklumą. Nekreipiamas dėmesys į gautas traumas – jos nėra paveldimos.

3.3. Pagrindinės žirgų ydos:

3.3.1. **kaupa** - antkauliai apynagės sąnario srityje, dažniau atsirandantys ant priekinių galūnių. Kaulinės išaugos pažeidžia sąnarį, kartais sujungia jo paviršius, todėl sąnarys tampa nejudrus. Žirgui judant, kaupa sukelia skausmą ir priverčia šlubuoti;

3.3.2. **špatas** - chroniškas kulno sąnario uždegimas ir antkauliai vidinėje sąnario pusėje. Koją, kurioje diagnozuotas špatas, žirgas kelia trūkčiodamas ir daug aukščiau už sveikąją;

3.3.3. **švilpantis pridusimas** - pasunkėjęs kvėpavimas, kai kaušinės kremzlės nenormali padėtis beveik pridengia kvėpavimo gerklę. Tokie žirgai stipriai kvėpuodami įtraukia orą su švilpesiu;

3.3.4. **kurba** - sulenkiamosios sausgyslės sustorėjimas apatinėje kulno sąnario dalyje. Sveikas kulno sąnarys su slėсна sudaro tiesią liniją. Esant kurbai, kulno sąnario apačioje pastebimas iškilimas.

4. Judesių vertinimas

4.1. Vertinant žirgus, labai svarbūs yra įgimti aliūrai (žinginė, risčia ir šuoliavimas/zovada);

4.1.1. žinginės demonstravimas trikampėje aikštelėje leidžia gerai įvertinti žirgą iš visų pusių. Įvertinamas žingsnio taisyklingumas ir judėjimo mechanizmas: ilgis, energija, trajektorija, ritmas, elastingumas ir kita. Vertinimas atliekamas žirgą vedant. Žirgas turi eiti tiesiai ir žengti ten, kur krypta koja. Žiūrint iš šono, žirgas turi eiti vienodu, plačiu, ilgu žingsniu, statydamas koją ant žemės – remtis visu padu. Ilgas stropiai žengiamas žingsnis –

svarbiausias žirgų aliūras. Kuo ilgesnis žingsnis, tuo geriau. Normalus žingsnio judesys turi būti atliekamas taip, kad užpakalinė kanopa pasiektų nors prieš tai žengusios priekinės kanopos vietą, arba netgi peržengtų ją;

4.1.2. vertinant risčią, ypatingas dėmesys kreipiamas į risčios taisyklingumą, ilgį, trajektorijos kreivės formą bei aukštį, natūralių judesių elastingumą, laisvumą, lengvumą. Gerą risčios stūmį suformuoja stiprių užpakalinių galūnių darbas;

4.1.3. šuoliavimas/zovada yra natūralus aliūras, kai pavieniai šuoliai, susidedantys iš trijų taktų, ritmiškai seka vienas po kito. Šuoliavimo/zovados lengvumas, laisvumas, šuolių ilgis, aukštis, ritmas vertinami žirgui judant laisvėje;

4.1.4. taisyklingu laikomas toks žirgo judėjimas, kai galūnės juda vienodai, ritmingai, tiesiai, nemėtomos į šalis, visi judesiai laisvi, lengvi, tikslūs;

4.1.5 **balansas** - tai žirgo sugebėjimas judant “nešti save” nuleidžiant strėnas tuo pačiu “pakeliant” priekinę kūno dalį iškelus kaklą. Žirgui judant tiek risčia, tiek zovada jo gogas (ketera) turi būti aukščiau už strėnas;

4.1.6. **impulsas** - tai jėga, kurios pagalba žirgas atsispiria galinėmis galūnėmis nuo žemės bei jų judesių amplitudė.

5. Šuolio per kliūtį vertinimas

Šuolio trajektorija

Šuolio metu atsispyrimo kryptis turi būti labiau į viršų. Nepageidaujama žema trajektorija. Žirgo gogas turi kilti aukštyn, o kaklas leisti žemyn.

1. **Atsispyrimo aktyvumas.** Paskutinio tempo prieš šuolį metu žirgas turi susigrupuoti ir neprarasdamas judėjimo pirmyn, aktyviai atsispirti, jeigu paskutinio tempo metu prieš šuolį inercija gęsta, tuomet balai yra mažinami.

2. **Priekinių kojų technika.** Vertinama dilbio ir plaštakos padėtis polėkio fazėje. Itin svarbi dilbio padėtis. Alkūnės-plaštakos sąnarių linija turėtų būti horizontali arba kilti į viršų. Blogai, kai ši linija nukreipta žemyn. Svarbu jog kampas tarp dilbio ir plaštakos būtų kuo smailesnis.

3. **Baskiulis.** Svarbu jog polėkio fazėje aukščiausias taškas būtų žirgo gogas. Kaklas ištiestas ir nuleistas. Viršutinė kaklo-keteros-nugaros linija primintų arką. Taip pat svarbi galvos padėtis alkūnės-plaštakos linijos atžvilgiu. Kuo galva žemiau, tuo yra geriau.

Blogai: kai polėkio fazėje aukščiausia žirgo kūno dalis yra pakaušis, o žirgo nugara tiesi ir įtempta.

4. ***Užpakalinės kūno dalies technika.*** Nusileidimo metu žirgas turėtų „atidaryti užpakalį“, maksimaliai sulenkti užpakalines kojas per kelio sąnari. Slėsnos padėtis už vertikalės (kulno – slėsnos-čiurnos sąnario atžvilgiu).

Blogai: kai žirgas aukščiausiam šuolio taške skuba leisti užpakalines kojas.

5. ***Refleksai.*** Vertinama kaip greitai šuolio metu sulenkiamos per sąnarius žirgo kojos.

6. ***Šuolio galingumas (atsarga).*** Tam, kad šuolis būtų su atsarga, žirgas turi galingai atsispirti, kad išlaikytu horizontalų greitį. Šuolio inercijos praradimas antroje šuolio fazėje rodo nepakankama galingumą.

7. ***Šuolio plastiškumą/elastingumą*** parodo žirgo judesiai po šuolio.

8. ***Žirgo stingimą šuolio metu parodo:***

- a) greitas užpakalinių kojų nuleidimas po šuolio,
- b) perėjimas į risčią iš karto po šuolio,
- c) zovados ritmo sutrikimas po šuolio.

9. ***Žirgo atidumas ir dėmesingumas šuolių metu.*** Dėmesingas žirgas labai stengiasi šokdamas per kliūtis. Dėmesingi žirgai nekliudo kliūčių ir visuomet „pataiko į tempą“. Vertinimui turi įtakos ne tik numestų karčių skaičius, bet ir žirgo sugebėjimas ištaisyti klaidą sekančio (pakartotino) šuolio metu.

6. Bendras įspūdis

Vertinama: kokį bendrą įspūdį palieka žirgas, įskaitant žirgo tipą, išsivystymą, eksterjerą, judesius bei šoklumą.

7. Darbingumo vertinimas (varžybose – bandymuose)

7.1. Eržilai, surinkę reikiamą balų kiekį (7,75) kompleksinių vertinimų metu bei įtraukti į I pagrindinį eržilų skyrių, privalo varžybose - bandymuose pasiekti atitinkamus rezultatus:

- a) **4-mečiai:** 2 kartus užimti apmokamas vietas 100 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

b) 5-mečiai: 2 kartus užimti apmokamas vietas 120 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

c) 6-mečiai: 2 kartus užimti apmokamas vietas 130 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

d) 7-mečiai: 2 kartus užimti apmokamas vietas 140 cm ir didesnio aukščio konkūruose.

7.2 Eržilai, surinkę 7,25-7,74 balus kompleksinių vertinimų metu, gali būti įtraukti į I eržilų pagrindinį skyrių, jeigu varžybose – bandymuose pasieks atitinkamus rezultatus:

a) 4-mečiai: 3 kartus užims apmokamas vietas 100 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

b) 5-mečiai: 3 kartus užims apmokamas vietas 120 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

c) 6-mečiai: 3 kartus užims apmokamas vietas 130 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

d) 7-mečiai: 3 kartus užims apmokamas vietas 140 cm ir didesnio aukščio konkūruose

1 apmokama vieta turi būti pasiekta A, B, C grupių varžybose.

7.3 Kumelės, nesurinkusios reikiamo balų kiekio (7) kompleksinių vertinimų metu, gali būti įtrauktos į I kumelių pagrindinį skyrių, jeigu varžybose pasieks atitinkamų rezultatų:

a) 4- metės: 3 kartus startuos, bei 1 kartą užims apmokamą vietą 100 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

b) 5- metės: 3 kartus startuos, bei 1 kartą užims apmokamą vietą 120 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

c) 6- metės: 3 kartus startuos, bei 1 kartą užims apmokamą vietą 130 cm ir didesnio aukščio konkūruose;

d) 7- metės: 3 kartus startuos, bei 1 kartą užims apmokamą vietą 140 cm ir didesnio aukščio konkūruose.

Minimalus varžybų – bandymų skaičius

Lietuvos šiltakraujų veislės žirgai, atsižvelgiant į amžiaus grupes, turi būti išbandyti varžybose - bandymuose per savo gyvenimą **ne mažiau kaip 14 kartų:** konkūruose (4 m. amžiaus – 2 k.; 5 m. amžiaus – 4 k.; 6 m. amžiaus – 4 k.; 7 m. amžiaus – 4 k.);

dailiojo jojimo (4 m. amžiaus – 2 k.; 5 m. amžiaus – 4 k.; 6 m. amžiaus – 4 k.; 7 m. amžiaus – 4 k.);

Varžybų – bandymų sąrašas (duomenų kaupimui):

- A. Varžybos, įtrauktos į tarptautinės jojimo federacijos (FEI) kalendorių.
- B. Lietuvos čempionatas.
- C. Lietuvos taurės varžybos.
- D. Kalendorinės Lietuvos žirginio sporto federacijos varžybos.
- E. Pripažintų veisimo organizacijų varžybos – bandymai.

Varžybų klasifikacija

Varžybų klasė	Rungtis	Lentelė
A –pradedančiųjų, jauno žirgo klasė: kliūčių aukštis iki 110 cm.	FEI Art: 238.2.1	A
LA –lengvas lygis, kliūčių aukštis 110 cm.	FEI Art: 238.2.2	A-A
LB –lengvas lygis, kliūčių aukštis 120 cm.	FEI Art: 239	C
LC –lengvas lygis, kliūčių aukštis 130 cm.	Aa	
M –vidutinis lygis, kliūčių aukštis 130-140 cm.	Akumuliatorius su Jokeriu	
S –sunki klasė, kliūčių aukštis nuo 145 cm.	Dviejų fazių	
	Medžiotojų konkūras	
	Stiliaus konkūras	

Varžybų rezultatus patalpinus į ŽŪDC ŪGVIS turi būti formuojamos ataskaitos pagal užsakovo pageidavimus.

8. Vertinimas pagal prieauglio kokybę

- 8.1. Pagal prieauglio kokybę veisliniai žirgai vertinami ne anksčiau kaip 8 metų.
- 8.1.1. Vertinama pagal prieauglio surinktų balų vidurkį.

8.2.1. Jeigu nuo eržilo įvertinta 5 ir daugiau prieauglio, tuomet blogiausiai įvertintas neįskaičiuojamas.

8.3 Eržilai ne mažiau kaip pagal 8 prieauglius gautus per 2-3 kergimo sezonus.

8.4. Kumelės ne mažiau kaip pagal 2 prieauglius.

Nurodyti veislės pavadinimą: Lietuvos šiltakraujai

(įrašyti į Programą įtrauktos veislės pavadinimą; jei programa susijusi su grynaveisliais veisliniais gyvūnais, arba veislės, linijos ar kryžminimo būdu išveistos veislės pavadinimas, jei programa susijusi su hibridinėmis veislinėmis kiaulėmis, kad tų kitų veislių, linijų ar kryžminimo būdu išveistos veislės gyvūnai nebūtų painiojami su panašiais veisliniais gyvūnais, įrašytai į kitas esamas kilmės knygas ar įregistruotais kituose esamuose kilmės registruose)

Nurodyti siektinus rezultatus, susiję su Programos tikslais:

(aprašyti, kokių konkrečių rezultatų bus pasiekta, pateikiant skaitinę išraišką, įgyvendinus Programą)

Veisimo programa siekiama gerinti Lietuvos šiltakraujų žirgų veislės genofondą ir tobulinti šios veislės gerąsias veislines, eksterjero, darbingumo ir charakterio savybes bei siekti, kad kuo labiau atitiktų šiuolaikinį klasikinį sportinio žirgo, tinkamo įvairioms žirginio sporto kryptims, tipui veisti.

Taip pat siekiama išlaikyti ir tobulinti LŠŽ veislės genealoginę struktūrą. LŠŽ veisimo programa neterminuota, atsiradus poreikiui gali būti peržiūrima ir tikslinama.

Asociacijos siekiamybė didinti veisiamų ir auginamų žirgų skaičių, tik tuomet per didesnes populiacijas bus pasiekta veislinio prieauglio kokybė.

1. Veisimo programoje būtina didinti atrinktų veisimui, kurių pagal kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis yra 7 ir daugiau, kumelių skaičių (ne mažiau 5 proc.).

2. Prieauglio 6 - 8 mėn. kompleksiniuose vertinimuose vidutinis surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas (pagal: tipą, kūno sudėjimą, judesius).

3. Lietuvos arklių augintojų asociacijos Centrinuose, kompleksiniuose eržilų ir kumelių vertinimuose bendras surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas.

--

Nurodyti kriterijus, rodiklius, reikšmes, kuriais bus vertinamas Programos įgyvendinamas/neįgyvendinimas

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Esama reikšmė	Siektina reikšmė	Siektinos reikšmės apskaičiavimas
		<i>Nurodoma esama reikšmė, duomenų šaltinis, rodiklio nustatymo data</i>	<i>Nurodoma siektina rodiklio reikšmė, kurią planuojama pasiekti ir planuojama pasiekimo data</i>	<i>Pateikiami siektinos reikšmės apskaičiavimo principai, duomenų šaltiniai, kuriais remiantis būtų galima įsitikinti, kad siektina reikšmė reali ir bus pasiekta</i>
Atrinktų veisimui kumelių skaičiaus padidinimas	Procentiniai vienetai	Pagal LŠŽ kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis ne mažesnis kaip 7 balai ir daugiau, kumelių dalyvavusių LJŽ (LŠŽ) kompleksiniuose vertinimuose per 2022 – 2024 m. Rodiklio nustatymo data – 2025-01-01	5 proc. atrinktų veisimui kumelių padidėjimas į genealoginę LŠŽ populiacijos struktūrą, atsižvelgiant į kompleksinių vertinimų rezultatus Planuojama pasiekimo data 2027-06-01	Apskaičiuojamas vidutinis kumelių, dalyvavusių 2025-2028 m. LŠŽ kompleksiniuose vertinimuose, kurių vertinimo vidutinė balų suma (pagal kompleksinių vertinimų taisyklės surinktų balų vidurkis ne mažesnis kaip 7 balai ir daugiau) skaičius procentiniais vienetais. Lyginama su siektina reikšme. Oficialių duomenų šaltinis yra LŠŽ kompleksinių vertinimų protokolai.
6 - 8 mėn. amžiaus prieauglio pagal: (tipą, kūno sudėjimą, judesius) vertinimo balų suma	Vertinimo balai	50,00 vidutinė 6-8 mėn. amžiaus prieauglio dalyvavusio zoniniuose kompleksiniuose vertinimuose, surinkta balų suma. Rodiklio nustatymo data – 2025-11-01	Planuojamas pasiekti rodiklis 50 ,00 ir daugiau. Planuojama pasiekimo data – 2027-11-01	Apskaičiuojama vidutinė 6 - 8 mėn. amžiaus prieauglio pagal: (tipą, kūno sudėjimą, judesius) dalyvavusių 2025 – 2027 m. zoniniuose kompleksiniuose vertinimuose, vertinimo balų suma. Lyginama su siektina reikšme. Oficialių duomenų šaltinis yra LŠŽ kompleksinių vertinimų protokolai.

Centriniuose, kompleksiniuose eržilų ir kumelių vertinimuose bendras surinktų vertinimo balų sumų padidėjimas.	Vertinimo balai	60,50 vidutinė eržilų ir kumelių, dalyvavusių 2021 – 2024 m. Centriniuose, kompleksiniuose LJŽ (LŠŽ) vertinimuose, vertinimo balų suma. Rodiklio nustatymo data – 2025-11-30	Planuojamas pasiekti rodiklis 60 ,50 ir daugiau. Planuojama pasiekimo data – 2027-11-30	Apskaičiuojama vidutinė eržilų ir kumelių, dalyvavusių 2025 – 2027 m. Centriniuose, kompleksiniuose LJŽ (LŠŽ) vertinimuose, vertinimo balų suma. Lyginama su siektina reikšme Oficialių duomenų šaltinis yra LŠŽ kompleksinių vertinimų protokolai.

Nurodyti Programos geografinę teritoriją:

(nurodyti, kurioje geografinėje teritorijoje Programą ketinama vykdyti)

Lietuvos šiltakraujų žirgų veislės veisimo programa bus vykdoma ir įgyvendinama visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Nurodyti veislinių gyvūnų populiacijos dydį ir veisėjų geografinėje teritorijoje kiekį:

(nepildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę;

aprašyti kokią veislinių gyvūnų populiacijos dalį apima ir kiek veisėjų toje geografinėje teritorijoje, kurioje ta programa vykdoma arba kurioje ją ketinama vykdyti yra

Pakankamam populiacijos dydžiui įvertinti naudojamas efektyvus populiacijos dydžio rodiklis N_e , kuris apskaičiuojamas pagal formulę:

$N_e = 4 \times N_m \times N_f / (N_m + N_f)$, kur

N_m – veisti naudojamų grynaveislių veislinių patinų skaičius;

N_f – veisti naudojamų grynaveislių veislinių patelių skaičius.

N_e rodiklis saugomų (nykstančių) veislių atvejų turi būti bent 35, o gerinamųjų (palaikomųjų) veislių atveju, t. y. arklinių šeimos gyvūnų, galvijų, avių, ožkų rodiklis turi būti 100 ir daugiau, kiaulių (išskyrus uždarose gamybos sistemoje veikiančioje privačioje įmonėje veisiamas kiaules), triušių, paukščių – 35 ir daugiau)

2024 metų sausio 1 dieną LŠŽ (LJŽ veisliniu pagrindu) veislės populiaciją sudaro 1202 veisliniai žirgai:

iš jų grynaveislių Lietuvoje gimusių žirgų - 1054. Visi šios populiacijos žirgai yra įrašyti į LJŽ kilmės knygos atitinkamus skyrius.

2024 metais LJŽ veisimo programos įgyvendinime dalyvauja 60 asociacijos narių bei kiti veisėjai, kurie nėra asociacijos nariais.

Eržilų kilmės knygos I pagrindiniame skyriuje – 41 eržilas

Kumelių kilmės knygos I pagrindiniame skyriuje – 103 kumelės, II pagrindiniame – 221 kumelė.

Efektyvaus populiacijos dydžio rodiklis Ne =138,34

Pateikti informaciją iš kilmės knygos, į kurią grynaveisliai veisliniai gyvūnai ar jų tėvai pirmą kartą buvo įrašyti po atsivedimo, kartu nurodant pradinį gyvūno registracijos toje kilmės knygoje numerį:

(pildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę)

--

Pateikti informaciją apie ketinančią atkurti veislę (kuri yra išnykusi ar jai kyla rimta grėsmė išnykti):

(pildoma, jei Programos tikslas atkurti ar sukurti naują veislę)

Į pagrindinį kilmės knygos skyrių įrašytų atkuriamos veislės grynaveislių veislinių gyvūnų palikuonis arba kitų veislių grynaveislius veislinius gyvūnus ar jų palikuonis, kurie įtraukiami į tos veislės atkūrimą arba visus kitus gyvūnus, dėl kurių grynaveislių veislinių gyvūnų nuspręsta, kad jie atitinka atkuriamos veislės savybes ir kurie (jei taikytina) atitinka minimalius produktyvumo reikalavimus, nustatytus šioje Programoje, jeigu:	- kilmės knygos sudarymo ar pakartotinio sudarymo laikotarpis, atitinkantis veislę, nustatytas Programoje	
	- į bet kurią kilmės knygą, į kurią buvo įrašyti grynaveisliai veisliniai gyvūnai ar jų palikuonys, (kartu nurodyti pradinį gyvūno registracijos numerį <i>(jei taikoma)</i>)	
	- gyvūnai, kuriuos Veisimo organizacija laiko atkuriamos veislės genofondu, nurodomi kilmės registravimo sistemoje	

Veisimo organizacijos darbuotojų skaičius:

(nurodyti Veisimo organizacijoje su šia Programa dirbančių darbuotojų skaičių bei pagrįsti, kad tai pakankamas kvalifikuotų darbuotojų skaičius, kad Veisimo organizacija galėtų veiksmingai įgyvendinti Programą)

Lietuvos arklių augintojų asociacijoje su Lietuvos šiltakraujų žirgų veisimo programa dirba 2 (du) etatiniai darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis. Kilmės knygos administratorius, veisimo vadovas ir LAAA administratorė.

Asociacijos valdyba yra kolegialus valdymo organas, sudarytas iš 7 narių, kurio darbui vadovauja visuotinio narių susirinkimo išrinktas Asociacijos prezidentas, esantis septintuoju Asociacijos valdybos nariu.

Pateikti informaciją apie taikomą veislinių gyvūnų identifikavimo sistemą:

(aprašyti, kaip bus užtikrinama, kad į kilmės knygą ar kilmės registrą gyvūnai bus registruojami tik identifikuoti kiekvienas atskirai pagal Sąjungos gyvūnų sveikatos teisę dėl atitinkamų rūšių gyvūnų identifikavimo ir registravimo)

Identifikavimas

Identifikavimas yra labai svarbus žirgų registruojant, parduodant bei importuojant (eksportuojant). Ypač svarbus pirminis identifikavimas, aprašant įgimtas žymes, nes įgimtos žymės yra pastovios ir negali būti suklastotos. Pirminis identifikavimas atliekamas per 7 dienas nuo kumeliuko gimimo. Vykdamas kryptingą žirgų veislininkystę, būtina vieninga žirgų registravimo bei identifikavimo tvarka, kuri atitiktų tarptautinių žirgų veisimo organizacijų bei ES reikalavimus. Žirgo identifikavimą atlieka kvalifikuotas asmuo turintis patirties šioje srityje. Žirgų identifikavimas vykdomas sekančiai pagal metodus:

Identifikavimas pagal amžių, lytį ir žymes:

Gimimo data turi būti užrašyta labai tiksliai: diena, mėnuo (žodžiu), metai. Lytis gali būti vyriška (eržilas, kastratas), moteriška (kumelė).

Nustatant spalvą pasirenkama atitinkanti žirgų spalvų klasifikatoriuje spalva ar jos atspalviai būdingi visuotinai pripažintiems žirgų veislėms.

Kiekvieno kumeliuko įgimtos žymės yra skirtingos, nepaisant to, kad spalva gali ryškiai pasikeisti, kaip būna širmos spalvos žirgams. Ženklėjimas išlieka kaip odos pigmentacija. Širmo žirgo žymes galima pamatyti sušlapinus odą, tačiau sudėtinga tiksliai aprašyti, pavaizduoti piešinyje ar net nufotografuoti.

Žymes gali aprašyti asmuo turintis teisę ir licenciją leidžiančią teikti identifikavimo paslaugas bei turintis patirties grafinio žymėjimo srityje. Paslaugų teikėjas privalo kreiptis į Asociaciją dėl leidimo teikti identifikavimo paslaugas Asociacijos narių žirgams. Žymių aprašymas atliekamas betarpiškai apžiūrint žirgą.

Registruojant kumeliuko gimimą jam suteikiamas visam gyvenimui unikalasis identifikavimo registracijos (UELN) numeris susidedantis iš penkiolikos skaičių. Pirmi šešeri sudaro Asociacijai suteiktą UELN registruotą numerį su valstybės kodu (440) priekyje, sekantys du skaičiai yra Asociacijos veisiamos žirgų veislės numeris (registruotų žirgų veislių registre), kurioje žirgas buvo pirmą kartą registruojamas ir ženklinamas. Kiti penki skaičiai yra Asociacijos žirgų registracijos numeriai, o du paskutiniai skaičiai reiškia žirgo gimimo metų paskutinius skaičius.

Identifikavimas pagal elektronines mikroschemas:

Tai neskausmingas ir efektyvus žirgų žymėjimo būdas, palengvinantis jų identifikaciją ir veislinę apskaitą. Procedūra atliekama tik kairėje žirgo kaklo pusėje, kaklo raiščio (lot. Lig. Nuchae) srityje pagal reglamentą 504/2008. Atsakiklis implantuojamas parenteraliai steriliomis sąlygomis kaklo viduryje tarp pakaušio ir gogo, kaklo raiščio srityje. Atsakikliu (skeneriu) patikrinama ar mikroschema yra įvesta. Teisingai įvedus, skenerio ekrane, turi pasirodyti mikroschemos numeris. Šią procedūrą gali atlikti tik kvalifikuotas paslaugų teikėjas. Gali būti naudojamos tik ISO 11784 ir ISO 11785 standartus atitinkančios elektroninės mikroschemos.

Gimus kumeliukui, kumelės savininkas 7 dienų laikotarpyje užpildo kumeliukų atsivedimo liudijimą ir kumeliukas paženklinamas elektronine mikroschema. Išryškėjus žymėms, bet ne vėliau kaip per 11 mėn. nuo atvedimo datos (arba prieš kumeliuko perkėlimą į kitą laikymo vietą) kumeliuko savininkas kreipiasi į paslaugų teikėją dėl AŽ1 formos užpildymo.

7. Žirgų vardai

Suteikiant žirgui vardą, neaišku, ar pasirinkimą labiau lemia žirgo elgsena ir išvaizda, ar, priešingai, suteiktas vardas lemia žirgo savybes ir elgseną, o gal net ir sėkmę varžybose. Štai kodėl vardo suteikimas yra labai svarbus įvykis. Dažniausiai, suteikiant vardą, įkvėpimo semiamasi iš mitologijos, filmų ir knygų. Vardas taip pat gali būti suteikiamas atsižvelgiant į žirgo išvaizdą arba charakterio bruožus, kuriais pasižymi kumeliukas arba kuriuos norime, kad turėtų suaugęs žirgas. Taip pat yra kitoks požiūris į vardus žirgams, kurie dalyvauja varžybose ar lenktynėse ir kurių savininkai nori pabrėžti jų prestižą, ir kitoks požiūris į vardų suteikimą nuosavam žirgui, kuris skirtas tik draugui ar net šeimos nariui. Jojimo

pasaulyje taip pat populiarūs dviejų dalių, dažniausiai angliški, žirgų vardai. Pageidautina, kad suteikiant gimusiam kumeliukui vardą būtų atsižvelgta į tėvų vardus. Selekciniu požiūriu tikslinga būtų gimusiam eržiliukui suteikti vardą kuris prasidėtų pirmąja tėvo vardo raide, o kumelaitei pirmąja motinos vardo raide. Tokiu būdu analizuojant geneologiją galima lengviau atsekti veisimo programoje dalyvaujančias eržilų linijas ir kumelių šeimas.

7.1. Kumeliukai, privalo turėti vardus prieš įregistravimą į Kilmės knygos pagrindinį III skyrių. Registruojant gimusį kumeliuką vardas nepatvirtinamas, jei jis gali sukelti nepatogias situacijas arba yra nepriimtinas dėl socialinių ar religinių motyvų.

7.2. Eržilui kartą duotas vardas negali būti suteikiamas niekam kitam, kaip tik grynakraujam eržilo broliui prie vardo pridedant romėnišką skaičių (pvz. I, II, III).

7.3. Registruojant ir įrašant į Kilmės knygą importuotus žirgus, draudžiama suteikti naujus vardus. Išimtis daroma tik vieninteliu atveju – jeigu importuoto žirgo vardo reikšmė naujoje šalyje nepriimtina dėl socialinių ar religinių priežasčių. Šiuo atveju importuojančios bei eksportuojančios šalių Kilmės knygų vedimo specialistai turi susitarti dėl vardo pakeitimo. Naujas vardas turėtų būti įrašytas ir gimtojoje arklio Kilmės knygoje, šalia jo senojo vardo.

8. Spalvos

Pagrindinės spalvos priimtose Lietuvos šiltakraujų veislės žirgams yra visos arklinskystėje sutinkamos žirgų spalvos ir jų atspalviai (pvz.: bėra, juodbėra, tamsiai bėra, šviesiai bėra, sarta, tamsiai sarta, šviesiai sarta, juoda, širma, kerša ir šios spalvos ypatumai (keršai sarta, keršai bėra, keršai juoda, sarta kerša, bėrai kerša, juodai kerša), bulana ir visos kitos. Aprašant spalvą, visuomet kreipiamas dėmesys į spalvos ypatumus bei atspalvius, jeigu jie yra aiškūs. Taip pat nurodoma ant nugaros tamsi juosta, jeigu tai nėra būdingas tos spalvos požymis.

9. Žymės

Spalva ir žirgo įgimtos žymės yra objektyvūs požymiai, pagal kuriuos išduotuose tapatybės nustatymo dokumentuose nustatoma žirgo tapatybė. Žymių aprašymą atlieka kvalifikuotas specialistas. Žirgo žymių piešinys ir žodinis aprašymas turi sutapti.

Visos baltos odos dėmės su po jomis esančia rausva oda turi būti pažymėtos. Plaukų verpetai žymimi kryželiais. Įgytos žymės, pvz. Įdagai (išaldyti) ženklai arba neišnykstantys randai rodyklėmis.

10. Kraujo testai, kilmės patvirtinimas

Kilmės patikrinimas atliekamas norint identifikuoti žirgą. Pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymą “Dėl kilmės knygų nuostatų” (2001 m. birželio 29 d. Nr. 220) kilmės patikrinimas turi būti atliekamas visiems eržilams įrašomiems į Kilmės knygas ir 5 proc. kiekvienais metais gimusių kumeliukų. Valdybos sprendimu šis minimalus 5 proc. skaičius gali būti padidintas. Asociacija apmoka išlaidas už užregistruoto ar registracijai pateikto žirgo bei kumeliuko kilmės patikrinimą. Jeigu tyrimo rezultatai nepatvirtina nurodytos kilmės, tada susidariusias išlaidas padengia žirgo savininkas ar augintojas. Valdyba, tam tikrais atvejais, gali skirti visų registruojamų kumeliukų ir (arba) į pagrindinę kumeliukų Kilmės knygą įtrauktų ar įtrauktinų kumelių patikrinimą (dažnai pasitaiko klaidingos kilmės pateikimo atvejai). Kraujo testai daromi ne jaunesniems kaip 4 savaičių kumeliukams. Jeigu DNR testui naudojami plaukai jį galima atlikti įvairaus amžiaus kumeliukui, tačiau rekomenduojama mėginiui imti uodegos plaukus. Kilmės nustatymui naudojami Kraujo grupių analizės arba DNR tyrimo metodai:

10.1. Kraujo grupių analizės metodas (nustatomos kraujo grupės hemolizės ir agliutinacijos reakcijos, elektroforezės būdu nustatoma kraujo serumo baltymų ir fermentų ypatumai). Norint atlikti šį tyrimą į laboratoriją reikia pristatyti vieną kraujo mėginį su konservantu. Jei tyriamo žirgo abiejų tėvų/vieno iš tėvų kilmė prieš tai nebuvo tirta, reikia pristatyti ir abiejų tėvų/vieno iš jų kraujo mėginius su konservantu;

10.2. DNR tyrimo metodą paimami žirgo plauko ar kiti mėginiai tyrimui. Privalomas žirgų identifikavimas šiais atvejais:

- 10.2.1. dirbtinio kumelės apvaisinimo atveju;
- 10.2.2. embriono transplantavimo atveju;
- 10.2.3. pakeitus eržilą kergimo sezono metu.

10.2.4. esant neįprastai kumelingumo trukmei (kumelingumas skiriasi 30 dienų ir daugiau nuo vidutinio 335 dienų neštumo arba mažiau kai 280 dienų);

10.2.5 importuojant kumelingą kumelę.

11. Registravimas

11.2. Importuotų eržilų registravimo procedūra

Lietuvos šiltakraujų veislės tobulinimui galima importuoti selekcinėje programoje numatytų kitų veislių eržilus - reproduktorius. Apie importuojamų eržilų reikalingumą sprendžia Asociacijos Valdyba. Registruojant importuotą eržilą importuotojas Asociacijai pateikia sekančius dokumentus:

11.2.1. pareiškimą – prašymą;

11.2.2. importuojamo eržilo kilmę patvirtinančius dokumentus (kilmės pažymėjimą, identifikavimo pažymėjimą);

11.2.3. importuoto eržilo pasą arba arklinių šeimos tapatybės nustatymo dokumentą ir jų kopijas;

Importuotojas per 7 dienas nuo eržilo įvežimo į Lietuvą privalo importuotą eržilą įregistruoti registre. Jeigu importuotojas nepateikia reikalingų dokumentų Asociacijai toks eržilas neregistruojamas.

Pateikti informacija apie grynaveislių veislinių gyvūnų kilmės registravimo sistemą:

(aprašyti grynaveislių veislinių gyvūnų, įrašytų į kilmės knygas arba įregistruotų ir tinkamų į jas įrašyti, arba hibridinių veislinių kiaulių, įregistruotų kilmės registruose, kilmės registravimo sistemą)

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Veislinių arklių Kilmės knygų nuostatai (toliau – Nuostatai) parengti vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyvulių veislininkystės įstatymu, (Žin., 1994, Nr. 14-226; 1998, Nr. 110-3023) ir kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais arklių veisimą, veislinės vertės nustatymą, tapatybės nustatymą, registravimą ir Kilmės knygų vedimą.

2. LŠŽ Kilmės knyga veda ir tvarko Žemės ūkio ministro įsakymu pripažinta Lietuvos arklių augintojų asociacija VĮ Žemės ūkio duomenų centro (toliau – ŽŪDC) informacinės sistemos duomenų bazėje. Atsakingas už Kilmės knygos vedimą ir administravimą yra Asociacijos Kilmės knygos administratorius ir veisimo vadovas.

3. Į Kilmės knygą įrašomi žirgai, atitinkantys Nuostatų reikalavimus.

4. Žirgo veisėju (augintoju) pripažįstamas:

4.1 kumelės (t. y. motinos) savininkas arba nuomotojas kergimo (apsėklinimo) metu;

4.2. kumelės savininkas arba nuomotojas kumeliuko atsivedimo metu.

KILMĖS KNYGŲ TVARKYMAS

1. Kilmės knygų duomenis kaupia, sistemina, saugo ir ataskaitas teikia ŽŪDC.

2. Žirgo veisėjas (augintojas) yra atsakingas už pirminių duomenų teisingumą. Pripažintų veislininkystės institucijų atsakingi asmenys, turintys suteiktą ŽŪDC prisijungimo prieigą, turi teisę koreguoti, pakeisti duomenis, suvesti arklių vertinimo duomenis ir ekspertų–vertintojų komisijos sprendimo pagrindų priskirti ir įrašyti žirgą į tam tikrą kilmės knygos skyrių.

3. Kilmės knyga suskirstyta į skyrius: eržilų pagrindinį I, II ir III bei papildomą, kumelių pagrindinį I, II, III, IV bei papildomą skyrius.

4. Į kilmės knygos eržilų pagrindinį I skyrių įrašomi tie eržilai:

4.1. kuriuos Asociacijos patvirtinta LŠŽ veisimo komisija pripažins tinkamais būti įrašytais į pagrindinį skyrių ir iš kurių galima tikėtis pasiekti veisimo programoje numatytus tikslus;

4.2. kurių abu tėvai buvo ar gali būti įrašyti į Kilmės knygos pagrindinį I skyrių;

4.3. kurie pagrindinės atrankos metu buvo licencijuoti veisimui ir gavo 7,75 ir daugiau balų,

4.4. eržilai, kurie dar nebuvo išbandyti, į Kilmės knygas gali būti įtraukiami su sąlyga, kad jų pajėgumas bus įvertintas ne vėliau kaip per 3 metus;

4.5. kitų veislių eržilai, kurie komisijos pripažinti tinkamais ir naudojami tam tikros veislės selekcijos programoje.

5. Į eržilų pagrindinį II skyrių įrašomi eržilai:

5.1. atitinkantys tam tikros arklių veislės reikalavimus, bet dėl kokių nors priežasčių negalintys būti įrašyti į pagrindinį skyrių;

5.2. kurių tėvas buvo arba gali būti įrašytas į pirmąjį, o motina – į ne žemesnį kaip antrąjį kilmės knygos skyrių;

5.3 eržilai, kurie kompleksinių bandymų metu buvo įvertinti ne mažiau negu 7,25 balais;

5.4 į eržilų pagrindinį III skyrių įrašomi visi einamais metais gimę eržiliukai, kurių tėvai įrašyti į kilmės knygos I, II bei III skyrius.

6. Į papildomą eržilų skyrių įrašomi eržiliukai - kumelių, įrašytų į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, palikuonys.

7. Į kumelių pagrindinį I skyrių įrašomos šios kumelės:

7.1. kurių pagal kompleksinių vertinimų taisyklės surenkamų balų vidurkis yra 7 ir daugiau;

7.2. kurių tėvas buvo arba gali būti įtrauktas į pirmąjį, o motina – mažiausiai į antrąjį skyrių.

8. Į II kumelių pagrindinį skyrių įrašomos kumelės:

8.1. naudojamos veisimo programoje ir atitinkančios minimalius reikalavimus, bet nesurinkusios pakankamo balų skaičiaus, kad būtų įrašytos į pirmąjį skyrių;

8.2. kurių tėvas buvo įrašytas į pirmąjį, o motina – mažiausiai į III skyrių.

9. Į kumelių pagrindinį III skyrių įrašomos kumelės:

9.1. einamaisiais metais gimusios kumelaitės, kurių tėvai įrašyti į kilmės knygos I, II, III skyrius.

9.2. kumelės, neatitinkančios kilmės knygos I ir II skyrių reikalavimų;

9.3 kumelės, kurių motinos įrašytos į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, tačiau kompleksiniuose žirgų vertinimuose surinkusios 7 ir daugiau balų vidurkį.

10. Į IV pagrindinį kumelių skyrių įrašomos kumelaitės - kumelių, įrašytų į IV pagrindinį bei papildomą skyrius, palikuonės, tačiau kompleksiniuose žirgų vertinimuose surinkusios 6 ir daugiau balų vidurkį.

11. Į kilmės knygos papildymą įrašomi:

11.1. importuoti žirgai (šiam skyriuje turi būti įrašyta importuotų žirgų gimimo vieta, registracijos duomenys iš eksportavusios šalies Kilmės knygos bei kilmės aprašymas. Taip pat turi būti įrašytos ir įvežtos kumelingos kumelės);

11.2 eksportuoti žirgai (turi būti nurodyta, į kokias šalis žirgai buvo eksportuoti. Žirgai turi būti surašyti pagal eksporto datą, o eksporto šalys – abėcėlės tvarka);

11.3 be kilmės dokumentų tipiškos veislės kumelės, kurios naudojamos veisimo programoje.

11.4 kritę arba nebelaikomi žirgai, pradedant nuo praėjusios knygos išleidimo datos;

11.5 ankstesnės kilmės knygos papildymai ir klaidų atitaisymai.

12. Privalomieji kiekvieno eržilo ar kumelės aprašymo kilmės knygoje duomenys:

12.1. vardas, registracijos Nr.;

12.2. lytis;

12.3. spalva ir žymės;

12.4. gimimo data;

12.5. eržilo linija ir kumelės šeima;

12.6. veisėjo, savininko ir (ar) laikytojo vardas, pavardė / pavadinimas, adresas ir telefonas;

12.7. keturių protėvių kartų duomenys, jeigu žinoma vardas, kilmės knygos Nr., gimimo data, veislė, įvertinimas;

12.8. eksterjero įvertinimas;

12.9. darbingumo patikrinimo rezultatai;

12.10. kilmės patikrinimo įrašai;

12.11. įrašai apie sprendimus ir jų pakeitimus Kilmės knygoje;

12.12. visų registruotų kumelės palikuonių sąrašas;

12.13. į Kilmės knygas įrašytų eržilo palikuonių sąrašas.

13. Kiekviena Kilmės knygos tome turi būti abėcėlinė žirgų rodyklė ir žirgų registracijos numerių rodyklė (su nurodytais puslapiais), santrumpų paaiškinimai, užsienio valstybių ISO kodai ir Kilmės knygos kodai.

14. Kilmės patikrinimo testai atliekami visiems eržilams, įrašomiems į kilmės knygas ir 5 proc. kiekvienais metais gimusių kumeliukų. Kilmės patikrinimo testai atliekami ginčytiniais atvejais siekiant identifikuoti arklius.

15. Žirgai įrašomi į Kilmės knygą Asociacijos vertinimo komisijos siūlymu (Valdybos nutarimu) tada, kai nustatomas eržilo ar kumelės identiškumas. Vertinimą pakeisti (didesniu ar mažesniu laipsniu) gali vertinimo komisija tik arklių susibūrimo renginiuose.

16. Jeigu Lietuvoje yra tvarkomos kelios giminingų veislių populiacijos skirtingoms veislininkystės institucijoms priklausančios Kilmės knygos, tai eržilai gali būti įrašomi į kelias Kilmės knygas.

17. Importuotiems eržilams, kurių sperma naudojama Lietuvoje, paliekami originalūs (tuos eržilus veislei naudoti pradėjusios šalies) registracijos numeriai.

18. Kritusios kumelės gali būti įrašomos į Kilmės knygas atgaline data, t. y. po jų kritimo (Kilmės knygos numeris suteikiamas pagal 10, 11, 12 punktų reikalavimus). Toks registravimas reikalingas išduodant pažymėjimą paskutiniojo gimusio kumeliuko savininkui.

19. Žirgai, kuriuos prašoma įrašyti į Kilmės knygas, turi būti sveiki ir gerai išsivystę.

20. Kilmės knygos leidžiamos pagal pripažintų veislininkystės institucijų vidaus tvarką.

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

26. Iki nuostatų patvirtinimo į Kilmės knygas įrašyti eržilai ir kumelės, kurie dabar yra įrašomų arklių protėviai, pripažįstami kaip esantys pagrindiniame Kilmės knygos skyriuje.

27. Į kilmės registrą įrašytų arklių bei jų protėvių duomenys iki pripažintų veislininkystės institucijų Kilmės knygų įsteigimo iš dalies prilygsta jų įrašymui į Valstybinę kilmės knygą. Jie gali būti įrašomi į Kilmės knygos atskirus skyrius, jei jų kilmė atitinka tų skyrių reikalavimus.

Pateikti informaciją apie produktyvumo tyrimus arba genetinį vertinimą:

(jei Programoje taikomi produktyvumo tyrimai, pateikti išsamią informaciją apie sistemas, taikomas produktyvumo tyrimų rezultatams rinkti, registruoti, perduoti ir naudoti)

Pateikti informaciją apie genetinio vertinimo sistemas ir, kai taikoma, veislinių gyvūnų genomo vertinimą:

Nurodyti, kaip taikomi papildomi kriterijai ar procedūros, gyvūnams kilmės knygos pagrindinio skyriaus poskyriuose registruoti:

(aprašyti kilmės knygos padalijimo taisykles ir kriterijus ar procedūras, taikomas gyvūnams registruoti atskiruose papildomuose skyriuose ar kitaip juos suskirstant)

Pateikti informacija apie veisėjų, dalyvaujančių Programos įgyvendinime, įsipareigojimų vykdymo kontrolės mechanizmus ir sankcijas už įsipareigojimų nevykdymą ar veisimo programos nesilaikymą:

(turėtų būti nustatyta ginčų su Programoje dalyvaujančiais veisėjais nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo tvarka ir užtikrintas lygiateisiškumo principas visiems Programoje dalyvaujantiems veisėjams (veisėjų, dalyvaujančių jų veisimo programose, teisės ir pareigos bei nekludoma veisimo programose dalyvaujantiems veisėjams laisvai pasirinkti savo veislinius gyvūnus ir juos veisti, turėti nuosavybės teisę į savo veislinius gyvūnus, iš veislinių gyvūnų, įrašytų į kilmės knygas arba įregistruotų kilmės registruose, gauti palikuonis)

Veisimo programoje dalyvaujantiems veisėjams yra užtikrintas lygiateisiškumo principas nepriklausomai nuo to ar jie yra asociacijos nariai ar ne. Veisėjai dalyvaujantys veisimo programoje gali laisvai pasirinkti savo veislinius arklius ir juos veisti, gauti palikuonis, suteikiamos paslaugos juos identifikuojant (aprašant), registruojant į ŽŪDC registrą ir Kilmės knygas, gali dalyvauti lygiomis teisėmis kompleksiniuose arklių vertinimuose ir kituose arklių veislininkystės renginiuose.

Asociacijos įstatuose III.sk. apibrėžtos asociacijos narių teisės ir pareigos.

78. Ginčai tarp Asociacijos ir (ar) jos valdymo organų ir Asociacijos narių sprendžiami abipusiu šalių susitarimu arba teisme Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

Patvirtinti, kad ši Programa nekels pavojaus kitai patvirtintai veisimo programai, kurią tai pačiai veislei vykdo kita Veisimo organizacija:

(rekomenduojama atsižvelgti į šiuos aspektus:

- *veislės savybių esminių požymių ar pagrindinių tos Veisimo programos tikslų prieštaravimus;*
- *šios veislės išsaugojimo ar šios veislės genetinės įvairovės sumažėjimą;*
- *kai veisimo programa siekiama išsaugoti veislę – atsirastų rizika patvirtintos veisimo programos įgyvendinimo efektyvumo sumažėjimui;*
- *jei tai yra veislė, kuriai gresia išnykimas;*
- *jei tai autochtoninė veislė retai randama vienoje ar keliose ES teritorijose)*

Užtikriname, kad ši Veisimo programa nekelia ir nekels pavojaus kitai oficialiai patvirtintai ir pripažintai Veisimo programai, kurią galimai galėtų vykdyti (arba vykdo) kita pripažinta arklių augintojų Veisimo organizacija.

Pateikti nuorodą į interneto svetainę, kurioje galima susipažinti su Programa ir informacija apie Programos įgyvendinimą:

<https://www.lthorses.eu>

Kita svarbi informacija, susijusi su šia Programa / išimtys arklinių šeimos gyvūnų veisimo programoms:

Prezidentas
(Veisimo organizacijos vadovas)

(el. parašas)

Juozas Barisevičius
(vardas, pavardė)